

Mirjana Urošević

*Otvoreno
do sumraka*

■ Laguna ■

Copyright © 2014, Mirjana Urošević
Copyright © ovog izdanja 2014, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Za Anđelu

Sadržaj

Prolog	11
PRVI DEO.	21
DRUGI DEO	181
KALEIDOSKOP	285
Epilog	297
Lica	301
Zahvalnica.	303
<i>O autorki.</i>	305

*Mnogo je više stvari na nebu i zemlji, Horacio,
nego što ti zamišljaš u svojoj filozofiji.*

VILIJAM ŠEKSPIR

Prolog

Pišemo godinu 1987, dvadeset četvrti decembar, Badnje večē.

Kazaljke na satu iznad glavnog ulaza Źelezniĉke stanice stoje uspravno, manja je skoro stigla na dvanaest, a velika joŹ nije preŹla Źesticu.

Trideset tri minuta do ponoĉi. Mlada Źena stoji nasred puste ulice koja vodi prema Źelezniĉkoj stanici. TeŹak, sivi mantil tesan joj je preko stomaka i ne moŹe da ga zakopĉa. Da bi stomak zaŹtitila od hladnoĉe, uvila se u crveni, vune- ni Źal. Dovoljno je Źirok i dug da joj prekrije grudi i stomak i dopre sve do kolena.

Njeno usko, belo lice orosilo se znojem, svetla kosa lepila se za ĉelo. Uzdahnula je glasno priguŹujuĉi jecaj; u pari koja se digla iz njenih usta i nozdrva meŹali su se odsjaji svetiljki sa drveĉa i fasada kuĉa. Krovovi i poslednji spratovi nestajali su u magli. Celo telo oblio joj je znoj koji se sledeĉeg trenutka veĉ hladio. Posrnula je i savila se do zemlje. Obema rukama drŹala je stomak, misleĉi da ĉe uspeti da utiŹa bol...

Do pre dvadeset minuta ĉistila je kafanu na kraju popreĉne ulice, koja je izlazila na KajzerŹtrase, presecala je i nastavljala se dalje puna reklama za barove i javne kuĉe. Radila je tu veĉ Źest meseci. Svake noĉi kada bi gosti otiŹli, oprala bi ĉaŹe, obrisala Źank i stolove, podigla stolice i prebrisala pod. Kada je noĉas spustila poslednju stolicu, osetila je da joj je kroz veŹ i debele ĉarape neŹto toplo poteklo niz noge. Nije stigla da se iznenadi ni da se uplaŹi.

Sada bi trebalo da sam kod kuće – mislila je. – Ko bi se nadao... Prerano je... Još nije vreme.

Obukla je kaput, uvila se u šal, pogasila svetla u kafani i zaključala vrata.

Nesigurnim korakom pokušala je da požuri.

Bol nije prestao, a novi je već dolazio. Kao nožem sekao joj je utrobu. Posrnula je i pridržala se za metalnu ogradu oko tankog stabla drveta. Mora da sedne dok bol ne prođe. A onda treba što pre da stigne kući i legne. Ksenija će da joj skuva čaj i donese aspirin. I ne sme više da diže teške, drvene stolice. Trebalo je da pusti Kseniju tog meseca da čisti umesto nje. Ali još je rano; brojala je nedelje... još nije vreme... tek je u trećoj nedelji sedmog meseca...

Od bola i straha više nije znala kuda je krenula. Veliki sat nad ulazom železničke stanice podsetio je da traži taksi. Da, treba da stigne do kraja Kajzerštrase, spusti se pokretnim stepenicama, nastavi podzemnim prolazom... i još jednom se popne gore da bi došla do taksija. Samo dvesta metara do cilja.

Ustala je. Ulica je skoro pusta. Pored nje je prošao povišen muškarac, uvučenih ramena i podignute kragne.

Dana je obema rukama pritisla crveni šal preko stomaka. Prešla je desetak metara. Na uglu se naslonila na zid; noge su joj otkazale. Skliznula je niza zid i sela na pločnik. Haljina joj se lepila za butine. Mokra. Hladna. Kruta.

Jedan par je dolazio; muškarac i žena koja je ličila na muškarca, skupljeni u hladnoj noći. Videli su je kako sedi na pločniku i prešli na drugu stranu.

Pomozite mi – htela je da vikne. Nije znala da li su joj se reči otkinule sa usana, ili su se utopile u utrobi punoj bola.

Muškarac i muškobanjasta žena bacili su brz pogled preko ramena, on ulevo, ona udesno... I nestali iza ugla.

Skoro da je izgubila svest. Vreli mlaz jurnuo je iznova iz njenog otvorenog tela mešajući se sa hladnim vazduhom. Krik se vinuo uvis, zario se u noć, udario u krovove kuća koje su mu preprečile put, i podigao crepove. Nastavio je da se penje ka nebu. Lampioni u krošnjama su pucali kao mali užareni baloni. Ulica je tonula u mrak. Nekoliko polugolih devojaka iz obližnjeg noćnog lokala provirilo je iza teških, kožom obrubljenih zavesa koje su štatile ulaz od hladnoće, i brzo nestalo. Pokušala je da skine čarape i veš; to malo stvorenje koje je rešilo da pre vremena dođe na svet trebalo je da izađe, a mesta za njega još nema. Podvukla je mokr kaput ispod sebe, stavila preko njega crveni šal i poslednjom snagom viknula na francuskom. Nemački nije govorila. Srpski i ruski niko ovde nije razumeo.

– Pomozite mi. Umreće mi dete! Pozovite hitnu pomoć... Molim vas, pomozite... Bože, molim te pomozmi mi!

Više nije molila prolaznike, ni stanare koji su iza zavesa na prozorima radoznalo gledali. Obratila se Njemu. On, skriven maglom i lampionima, visoko gore, slavio je rođendan svog sina.

Jedna žena je zastala.

– Nemoj da se mešaš! – čovek pored nje grubo je povuče. – Hoćeš probleme?

Žena se dvoumila, pa oklevajući produži. Sat iznad ulaza železničke stanice otkucao je ponoć. Božić je i svi nekuda žure. Dana je kriknula kada je dete izletelo kao čep iz flaše, skliznulo i ostalo da leži bez glasa na mokrom kaputu.

Poslednjom snagom se pridigla, napipala ga rukama i uvila u crveni šal. Bilo je još toplo i klizavo kao riba. – U pomoć... u pomoć! – vikala je na srpskom. – Molim vas, zovite hitnu pomoć!

Krik se pretvorio u urlik, zavijala je kao vučica u noći. I onda je sve počelo da tamni. Svetiljke su se gasile. Nastao je mrak.

Tina je stajala iza vrata bara pokušavajući da shvati šta se napolju događa. Uplaši je tišina koja je potom nastala. Nije razumela šta je žena vikala. Onda joj se učini da je na srpskom tražila pomoć.

– Jadna! – pomisli.

Tina još nema osamnaest godina; ima ogromne, uplašene oči, okrugle obraze i od uzbuđenja dve crvene fleke na njima. Kada je nastala tišina, Tina pomisli da je žena tog trenutka umrla. Nije se usudila da izađe na ulicu. Radila je u baru tek dva meseca; znala je na nemačkom da pita muškarce za piće, da se zarazno smeje, da kaže: da!

Pomerila je tešku zavesu opšivenu kožom koja je prekrivala otvorena vrata bara; nagla se napolje tražeći pogledom ženu. Videla je kako leži zgrčena na uglu. Iza nje se istog trenutka stvorio muškarac i povukao je unutra. Poslušno se vratila.

Tina je rodnom iz južne Srbije. Sedamnaest joj je godina, u maju sledeće godine napuniće već osamnaest. Ima debeljuškaste obraze, kao kod dobro negovane dece, i velike nabrekle dojke, kao kod prerano sazrelih devojčica. Piše redovno majci u Niš, a majka srećna čita susedima i rođacima pisma

---

i zahvaljuje bogu što Tina ima tako dobar posao u staračkom domu u Frankfurtu.

Nije prošao ni minut, a Dana je došla k sebi. Trebalo joj je nekoliko trenutaka da se seti šta se dogodilo i gde se nalazi. Očajnički je pipala ispod sebe. Napipala je ono što je ležalo između njenih nogu, u krvi i sluzi, na crvenom šalu. Raskopčala je džemper, pa bluzu, brzo podigla malo stvorenje, pritisla na grudi taj mlak komad mesa i prekrila ga šalom i kaputom. Onda je zaurlala glasom koji nije znala da ima.

– Pomozite mi... pomozite mi!... Zašto niko neće da mi pomogne?

Od tog krika dete na njenim grudima zacvilelo je jedva čujno, dok je žena gubila svest.

Sat na zgradi železničke stanice pokazivao je dvadeset tri minuta posle ponoći.

Tina je donela odluku, krenula je kroz bar mirnim korakom, prošla pored ve-cea, nastavila dalje ka izlazu u dvorište, a onda je potrčala. Mračno je. Provukla se između prepunih kanti za đubre i kroz zadnji ulaz utrčala u susedni hotel. Čula se muzika sa radio stanice namenjene američkim vojnicima stacioniranim u Nemačkoj.

– Dejav, pozvati pomoć. Žena na ulici. Mrtva.

Dejav lenjo odšeta do ulaza hotela, držeći tranzistor pritisnut na uvo.

– Gde leži?

– Tamo.

– Neka leži, to je njena stvar.

– Ona moli srpski. Pomoć. Ona je moja zemlja.

Sa ulice dopire ljutiti glas muškarca.

– Šef te traži – kaže Dejav zaštitnički.

– Dejav, pomoć... molim. Ja dođem tvoja soba! Sigurno dođem.

Već je trčala natrag, kroz mračno dvorište, između prljavih kanti za đubre. Uspela je da utrči u ve-ce i zaključa se pre nego što je muškarac koji je vikao zalupao pesnicom na vrata. Povukla je vodu, umila obraze crvene od uzbuđenja, uzdahnula duboko, pa otključala vrata. Pogledala je muškarca pravo u oči.

– Ja pišati. Nije zabrana?! – rekla je.

Tina je te noći progovorila nemački.

Dejav je ne spuštajući tranzistor podigao telefonsku slušalicu. Kroz dva minuta čula se sirena hitne pomoći. U krošnjama drveća sijalice su jače zatreperile. Noć nije više bila tako tamna i kao da je otoplilo.

Odnekud su izmyleli ljudi. Uzbuđeni i znatiželjni, prilazili su pazeći da ne budu suviše blizu, jer ako ništa nisu videli ni znali, onda ne moraju ni da svedoče. A ipak su hteli da znaju ko je to umro na trotoaru u blizini železničke stanice, na Božić 1987.

– Je l' Ruskinja? – pitala je jedna prolaznica. – Leži tako gola na betonu. To je neodgovorno.

– Mislim da je Francuskinja – rekao je muškarac do nje.

– Ništa gore od pijane žene.

Žena umotana u kućnu haljinu, ispod koje se videla spavačica, prišla je sasvim blizu. Bolničar je pomeri energično, da bi prošao s nosiljkom.

– Tako je mlada... I lepa... I još plava – reče žena. I govori nekoliko jezika... Videla sam sve sa prozora.

Radoznala gomila okupila se oko žene u kućnoj haljini. Žena je sad dugo i opširno objašnjavala šta je sve videla. Na kraju je dodala:

– Pričala je na još nekom jeziku. Mislim da je bio danski.

Na pločniku je ostala velika crvena fleka kao da su zaklali tele. Ni sneg ni kiše nisu mogli da je speru. Kasnije više nije bila crvena, izgledala je masno. Tek krajem leta izbledela je od sunca.

Tini se dugo činilo kako sa ulice čuje glas koji moli na francuskom, ruskom i srpskom. Pogrešni jezici, u pogrešnoj zemlji.

Tina nije dugo radila u baru. Početkom leta otišla je u javnu kuću, dve ulice dalje. Tu je ostala godinu dana. Majci je kupila stan u centru Niša. Kada je Berlinski zid srušen, a Zapadna i Istočna Nemačka se spojile – u celom tom previranju i euforiji spakovala je ono malo stvari koje je imala i otišla.

Sedam godina kasnije neko je rekao da ju je video u Berlinu, na ulici. A možda mu se samo učinilo, dodao je.

Tina je zaboravila noć pred Božić 1987. Kao što je zaboravila i mnoge druge noći. Od tada je prošlo dvadeset dve godine. Počeo je novi milenijum. Pišemo godinu 2010.

Prvi deo

U TRANZITU

Moji podaci: Nike Vinterfeld, rođena 25. Decembra 1987. na uglu Kajzerštrase i Mozelštrase u Frankfurtu na Majni. Majka, Dana Božilova, živela je u to vreme ilegalno u Nemačkoj.

Rođena sam kao nedonošče, teško 1600 grama i dugo 45 centimetara, bele kose i svetlih očiju. Prve tri nedelje provela sam u inkubatoru. Dana, moja majka, imala je amneziju.

– Preživeće – odlučio je dr Lemana kada me je stavio u inkubator. – Ženska deca su žilava.

Ksenija nas je pronašla tek posle dvadeset dana. Oprezna, dala je Dani znak rukom da je tu, ali joj nije odmah prišla. Kad je ugledala Kseniju, Dana se svega setila; slike noći u kojoj me je rodila, a koje bi najradije zaboravila, bile su opet tu. Gledala je Kseniju otvorenih očiju na koje su, iznenada, kao poplava, navrle suze.

Ksenija je sačekala trenutak da Dana ostane sama i onda joj prišla.

– Doći ću iduće nedelje – rekla je Ksenija tiho. – Moraš da staneš na noge. Moraš da jedeš. Treba da te izvedemo odavde. Jesi l' me razumela? Je l' znaju tvoje ime? ... Moju adresu?

Dana odmahnu glavom.

– U nedelju ću da dođem po tebe. Kažu da si sve zaboravila. Je l' znaš ko sam?

– Ksenija – prošaputa Dana.

– To sad opet zaboravi. Je l' razumeš? Ne smeš mene da se setiš! Ne možemo da platimo bolnicu. Moram da smislim kako da te izvedemo...

Nežno je sklonila kosu sa Daninog lica i obema rukama joj obrisala suze.

– Do nedelje ne smeš ništa da kažeš... samo do nedelje!

Iz hodnika su dopirali glasovi. Ksenija je brzo izašla iz sobe, okrenula glavu u stranu i maramicom brisala nos, da je slučajno neko ne bi zapamtio.

Dana je cele nedelje plakala čekajući Kseniju. Jela je plaćući, dolazila je da me vidi plaćući. Pustili su je da satima sedi pored mene. Prestala je da plače tek u nedelju kad je Ksenija u vreme posete provirila kroz vrata. Dana je, snagom koju Ksenija nije očekivala, uletela u sobu sa inkubatorima, izvadila me, uvila u peškir i izašla u hodnik. Ksenija je preko njenih ramena prebacila dugačak kaput svog pokojnog muža, koji je pre sedam godina nastradao na gradilištu. Polako, kao da šetaju, krenule su hodnikom. Niko nije obratio pažnju na njih. Niko ih nije zaustavio. Ksenija je pridržavala Danu koja je jedva hodala.

Napolju su ih čekala kola. Muškarac je sedeo za volanom, a žena pored njega je nezainteresovano turpijala nokte. Dana je grčevito pripijala mali zamotuljak uza se. Ksenija je skoro morala da je unese u kola. Zakopčala joj je kaput i uvila je u cebe, pa je položila na sedište držeći joj glavu na svom krilu.

Kola su krenula. Nisu putovali dugo. Danu i dete su smestili u jedan gradić blizu Frankfurta. Prvi put za sve godine otkako je radila u Nemačkoj Ksenija je uzela bolovanje i vreme provela pored Dane.

Posle dva dana novine su donele vest da je sa porodišta klinike u Frankfurtu nestala žena sa detetom. Tu noć Ksenija je probdela kraj Daninog kreveta. Znala je da mora nešto da preduzme. Ujutru je otišla u policiju. Dala je sledeću izjavu:

Žena je po svoj prilici uzela svoje dete i otišla kući, najverovatnije u Bosnu, a može biti i u Srbiju, ko bi znao; ona, Ksenija, prepoznala je ženu po opisu u novinama, po velikom crvenom šalu. Ne, nema ženinu adresu, nije je tako dobro poznavala jer je žena bila na proputovanju, porodila se izgleda pre vremena i čim je došla sebi, požurila je da ode, tamo željno čekaju da vide dete, Ksenija bar tako misli, žao joj je što se ne seća kako se žena zvala; srele su se slučajno na tramvajskoj stanici, dva puta u istom danu, pa je ona, Ksenija, rekla: kad se vidimo treći put, jedna mora da časti pićem, ali žena očigledno nije razumela i rekla je nešto na srpskom, što je Kseniju obradovalo jer je žena naša, malo su popričale i dogovorile se da se u subotu obavezno nađu i popiju negde kafu. Ali mlada žena nije došla... može biti da je otišla u Kanadu, tamo joj je verenik. Ne, nema adresu u Kanadi... ni u Bosni... ni u Srbiji... nisu stigle da popiju kafu i izmenjaju adrese. U svakom slučaju, kad vidi ženu, reći će joj da se javi policiji jer se policija brine kako su ona i dete... nezgodno je samo što žena ne zna nemački, pa sigurno i nema pojma da je traže...

Danin račun u bolnici ostao je neplaćen, kao i moje tro-nedeljno stanovanje u inkubatoru. Prva tri meseca Dana me je danju i noću držala na grudima, kao da se plašila da ne zaboravim da dišem. Nije spavala, oslabila je, ostarila, uvela. Ličila je na svoju izgužvanu, izbledelu sliku. Setila se kako je dospela u Nemačku. Ona i njen verenik, kad su diplomirali, hteli su da idu u Kanadu, pa su podneli zahtev i dobili vizu. Da su jedne večeri, pred njegov odlazak, zajedno bili u bioskopu. A posle nekoliko dana je čula da je otputovao u Vankuver i više joj se nikad nije javio. Dana je onda došla u Nemačku kod tetke Ksenije, koja joj i nije bila prava tetka već samo daljnja rođaka. Ipak se ponela kao da je prava i dala joj pola kreveta u sobi ćerke Milene. Dana je, zauzvrat, pomagala Mileni u matematici i francuskom.

Setila se: imala je oca i majku koji su je voleli i koje već dve godine nije videla. Nije im ni javila da su dobili unuku. Otac je bio vojno lice, pa su se prvih godina Daninog detinjstva selili kako je služba oca vodila, da bi se u vreme kada je ona maturirala našli u Sarajevu. Otac je tada otišao u penziju.

Na slikama iz studentskih dana – studirala je ekonomiju, francuski i ruski – Dana je izgledala nežno, skoro ranjivo. Nema ničeg zajedničkog sa stamenim, bosanskim devojkama tamnih očiju i guste kose. Danini roditelji su poreklom iz Vojvodine. U Sarajevu, na fakultetu, srela je Emira. On je bio ona velika ljubav, za ceo život, mislila je. A onda je otišao u Kanadu. Nije mogla da ostane u Sarajevu; u bilo kom drugom gradu lakše će zaboraviti da je bila prevarena. Kad u Nemačkoj uštedi dovoljno novca,

---

otići će i sama u svet. Možda i u Kanadu. Kanada je prostrana zemlja, ima dovoljno mesta za sve one koji ne žele da se sretnu.

Setila se i svojih gimnazijskih dana u Rijeci. Bile su to lepe godine. Kasnije, kada Jugoslavija više nije postojala, pošto su je isekli kao slavski kolač, Dana je imala običaj da kaže: Ceo svoj život provela sam po tuđinama. Nisam sigurna koja je moja zemlja. Ona od Austrije do Grčke, koju sam poznavala i volela, više ne postoji. Moja je verovatno ona u kojoj nikada nisam živela, odakle mi roditelji potiču: mali grad, Bački Petrovac, blizu Novog Sada u Srbiji.

Setila se celog života do svoje dvadeset četvrte godine, bio je lep jer su sva sećanja bila u boji. A boje su bile jasne kao posle iznenadnog letnjeg pljusk.

Od Emirovog odlaska sećanja su crno-bela; nema ni dijaloga. Kao crno-beli nemi film. Jedini detalj u boji je crveni šal. Zaboravila ga je u bolnici. Ksenija je više puta rekla: Šteta za tako lep šal!

Sećala se svih događaja, i važnih i nevažnih. Samo je jedno zauvek zaboravila: nije se više smejala. U njenim očima, kada me je gledala, bilo je nečeg toplog nalik na žar vatre koja se već gasila. Ali osmeh nisam nikada vide-la na njenom licu.

Prerano su me izvadili iz inkubatora, pa sam se razvila u sitno, providno dete, kome je uvek bilo hladno. Spavala sam skupljena u Daninom krilu, kao da sam još u njenom stomaku. Bila sam plašljiva, tankih ruku i nogu, sa grivom neukrotive kose koja je do moje pete godine bila bela. Jedino mi je osmeh bio lep. Kao da sam ga ukrala Dani.

Posle desete godine kosa mi je potamnela i smirila se; i oči su mi tamnele zbog senki koje su se uselile u njih. Ne postoji nijedna fotografija iz prvih godina mog života. Ili Dana nije imala foto-aparat, ili nije imala vremena.

Na prvoj slici već mi je šest godina. U pozadini je velika kuća Vinterfeldovih. Snimio ju je Jan, dok smo čekali taksi da krenemo na venčanje. Ali pre tog venčanja i pre mog rođenja morali su da me naprave. To se ovako dogodilo.

SCENA 1

Prostorije advokatske kancelarije *Dr Mekenzi i dr Bek*. Desno, na samom početku dugog hodnika je ve-ce. U prvoj prostoriji muškog ve-cea mlada žena gleda kako treperi svetlo iznad velikog ogledala. Izgleda da će sijalica da pregori. Žena briše klozetsku šolju, pa glanca poklopac suvom krpom. Povukla je vodu. Sada briše pod.

Otvaraju se vrata. Ulazi krupna figura dr Beka, drugog po značaju u kancelariji *Mekenzi i Bek* i još na vratima otvara šlic na pantalonama. Mlada žena brzo skuplja kantu, četke i krpe i pomera se do zida jer je dr Bek već pored nje. On drži u ruci svoju imponozantnu stvarčicu i iz daleka nišani u opranu i izglancanu ve-ce šolju.

– Izvinite – šapuće mlada žena na francuskom, što dr Bek ne razume jer govori sve svetske jezike osim francuskog. Tog trenutka je shvatio da nije sam.

– Brzo ću ja – kaže dr Bek. Primećuje da je žena lepa. Ima nežno, zajapureno lice i razrogačene oči; kao lutka.

Uzbuđena je, zaključuje on, jer je videla njegov nabrekli ud, koji je završio sa mokrenjem i sada se preteći okrenuo ka njoj.

– Gospodine, molim vas! – kaže žena na francuskom tiho, jer poznaje dr Beka i ne usuđuje se da povisi glas. Drhti toliko da kofa i četke lupaju o zid ve-cea. Uzbuđuje ga drhtanje mlade žene. Dok ona stoji kao prikovana uza zid, s kofom u jednoj i četkom u drugoj ruci, dr Beku udara krv u slepoočnice, oseća kako mu kucaju damari u celom telu.

– Samo da prođem, dozvolite... – kaže ona.

Dr Bek joj jednom rukom podiže suknju, drugom joj spušta gaće. Ne mora penis da gurne u mladu ženu, ovaj je u sekundi sam našao put. U tri poteza dr Bek ga je zavukao duboko, dok žena izbezumljena sve vreme viče nešto, na francuskom. I onda je dr Bek još jednom pritisnuo mladu ženu uza zid i završio posao zadovoljno uzdahnuvši. Žena je zajecala, dr Bek se ispravio, otrešao stvarčicu i obrisao je o kraj njene kecelje. Osmehnuo joj se i blago je potapšao po obrazu.

Oprao je ruke. Onda se vratio do mlade žene koja je stajala prikovana uza zid i gurnuo joj novac u džep. Bio je zadovoljan.

Sijalica iznad ogledala zatreperila je još nekoliko puta i ugasila se. Žena je povukla suknju, zgrabila kantu i četke koje su sad ležale na podu ve-cea, napipala vrata i trčeći hodnikom nestala.

Dole na ulici dr Bek je ulazio u svoja kola.

Možda nije zatrudnela te noći, možda je to bilo u nekoj od noći koje su sledile. Jer, dr Bek je sve češće dokasno

---

u noć ostajao da radi. Mlada žena bi poslušno, bez reči – sada više nije govorila ni francuski – kada bi se on pojavio pustila da joj podigne suknju, gurne je do pisaćeg stola i držeći je za bele bokove zavuče u nju svoj nabrekli ud. Sada je uzimao više vremena, zaključao bi vrata i povalio je na kauč. Jednom ju je čak skinuo голу i taj jedini put, bio je to pravi ljubavni akt. Dr Bek je ljubio njene lepe jedre grudi i stomak, uzdisao i mrmljao na nemačkom. I taj jedini put je mlada žena pomislila da je dr Bek skoro prijatan čovek kad to hoće da bude.

Možda su me tog poslednjeg puta i napravili – bilo bi bolje nego da su me napravili onda u ve-ceu. Uglavnom, nastala sam iz nesporazuma, bez ikakve verbalne komunikacije. Dr Bek nije razumeo francuski. Dana nije govorila nemački. On je bio siguran da i ona hoće. A ona se plašila da ne izgubi posao.

Sledećeg meseca Dana je primetila da su joj grudi nabrekle i da joj se jede pita od višanja. Ja sam rasla u stomaku, na njeno zaprepašćenje i na užas dr Beka. Krajem meseca advokatska kancelarija *Mekenzi i Bek* dala joj je otkaz. Tako je Dana Božilova izgubila posao, a Nike Božilova oca.

NIKE SA SAMOTRAKE

Dali su mi ime Nike, po krilatoj grčkoj boginji pobeđe – Nike sa Samotrake. Njena mermerna statua potiče iz perioda između 220. i 190. godine pre Hrista i sastavljena

---

je iz delova kaji su nađeni na ostrvu Samotraka 1863. godine. Visoka je dva metra i četrdeset santimetara. Glava i ruke statue nisu nikada pronađeni. Kasnije su nađena još dva prsta, deo desne ruke i postolje. Karakteristični su za Nike sa Samotrake velika krila i telo koje kao da je u pokretu; kao da stoji na pramcu broda raširenih krila, u raskoraku, prkoseći vetru. Danas Nike sa Samotrake stanuje u pariskom Luvru.

Roditelji su joj boginja Stiks – zaštitnica istoimene reke između carstva živih i mrtvih – i titan Palant. Ahilova majka je u reci Stiks kupala svog sina da bi postao neranjiv.

Ako mi je majka Stiks – mislila sam kao dete – onda mi niko ništa ne može. Ništa me ne boli, sve mogu i sve je moje. O ocu Palantu nisam mnogo razmišljala. Dana je znala da je on sin nekog Kratosa, da se oženio sa Stiks i da mu je ona rodila još i sinove Silu, Snagu, Borbu i Pobedu i poslala ih kod Zeusa gde su zauvek ostali. Tako je Zeus u ratu bogova pobedio titane. Znači, Palant me je samo stvorio i nikad se više nije pojavio. Za razliku od Palanta, Stiks mi je bila draga, ali i ona je otišla u podzemno carstvo. Tako sam razumela priču koju mi je Dana ispričala o mom imenu. Nije mi sve bilo jasno, ono sa bogovima i boginjom koja rađa decu i mojoj braći koji su se na strani Zeusa borili protiv Titana. Ali sam znala da sam jaka, jer me je reka-majka kupala u svojoj vodi. Zato sam skoro neranjiva, kao Ahil. Zato sam i preživela kad je jedan od bogova Danu kaznio i ostavio je da me rodi na ulici, u gradu gde je niko nije razumeo.

Tako je sve bilo jednostavnije. Niko nije znao ko sam. U prvim godinama mog života krili smo se jer su bogovi

i u Nemačkoj kontrolisali da li imamo dozvolu boravka. Tetka Ksenija se o svemu brinula. Najpre nas je smestila u jedan mali stan, a onda smo prešli kod nje u soliter. Milena nam je dala svoj krevet, a ona je spavala na madracu koji je danju podizala uza zid. Bilo nam je lepo.

Onda je jednoga dana Ksenija čula da Tereza Vinterfeld – traži osobu koja će da neguje njenog bolesnog brata, Klaua Vinterfelda, vezanog za invalidska kolica. Tereza je zaposlila Danu, a Dana je prećutala da ima dete. Šest meseci uspevala je da me rano ujutru kriomice unosi u malu kuću gde je Klaus živeo. Kako Tereza nikada nije obilazila brata, nije pretila opasnost da me vidi. Klaus me je primetio tek kada sam prvi put zaplakala. Dana se zadržala u kupovini, a pri povratku je još i tramvaj na njenoj liniji iskočio iz šina. Klaus nije umeo sa malom decom; stavio me pažljivo na krilo, odvezao se do klavira i počeo da svira. Tako je sve počelo.

Stanovale smo i dalje kod tetka Ksenije. Svakoga jutra u pet sati Dana me je budila, oblačila i spremala nam po sendvič, koji smo jele u tramvaju dok smo putovale na posao. Svakoga dana, pet godina. Dana je rekla:

– Mi smo sad u tranzitu. Moramo da budemo ovde jer ako odemo, ne možemo da se vratimo. Moramo da čekamo.

I čekali smo, pet godina.

Za sve to vreme nikada nisam ušla u veliku kuću u kojoj je Tereza Vinterfeld živela sama sa mužem. Nisu imali dece. Jednog popodneva, potrčala sam za loptom koja se kotrljala u pravcu velike kuće. Tereza je zaprepašćenog lica otvorila prozor i dala mi rukom znak da priđem. Gledala

me je kao da sam buba koju pre toga nije imala prilike da vidi ni u jednoj enciklopediji.

– Šta tražiš ovde?

Podigla sam loptu. Dana je već trčala ka meni. Uhvatila me je za ruku.

– Čije je to dete? – pita Tereza.

– To je Nike. Ona je, inače, mirna. Uvek se igra iza male kuće. Lopta je...

Tereza odmahnu rukom zatvarajući prozor.

– Jesam li ti rekla da ne ideš tamo – kaže Dana. Nije bila ljuta. Mislim da joj je bilo lakše što više ne moramo da se krijemo kada ulazimo na malu kapiju: nekoliko metara staze moglo je da se vidi sa terase velike kuće.

– Je l' ona opasna? – pitam.

– Nije. I ona ima svojih problema.

– Zato što je kuća velika – zaključujem.

Dana je po ceo dan radila u maloj kući – od šest ujutru do šest uveče. Ponekad i duže. Koliko tek opasna žena mora da radi u velikoj kući.

– Ona je Klausova sestra – reče Dana. – Nemoj više da ideš tamo.

Saznanje da je ona Klausova sestra toliko me je zaprepastilo da sam celo popodne krišom posmatrala Klauusa. Na kraju sam zaključila da se Dana sigurno prevarila, Klaus je bio mnogo lep, bio je za glavu viši od mene, imao je tanke ruke i noge i smeđe lokne. Bez napora, Dana ga je podizala iz invalidskih kolica kada ga je stavljala u kadu ili u krevet. I lepo se smejaao. Ponekad sam mislila – kad sam bila mala (sada imam pet godina i znam da mi nije otac) – da sam njegova ćerka jer sam ličila na njega. To je

i Jan, njegov brat, rekao jednog dana. Došao je iz Pariza da nas poseti. Rekao je, sećam se:

– Vas dvoje ličite kao da ste veliki i mali komarac.

Izgleda da se varao i da mi je onaj Palant ipak bio otac, jer je Klaus rekao:

– Uvek pričaš gluposti! Trebalo bi da paziš šta govoriš pred detetom.

U celoj toj stvari jedno je bilo dobro: bila sam ipak dete, a ne buba, kako je mislila Tereza Vinterfeld.

SCENA II

Leto je. Napolju je još dan, iako je prošlo osam sati. Klaus i Nike sviraju na klaviru. Njegovi sitni, koščati i njeni mali prsti preskaču jedni preko drugih. Lete preko dirki klavira kao u crtanom filmu.

Dana stoji na vratima spremna da krene.

Dana: Nike! Propustićemo i ovaj autobus!

Nike: Samo još malo, mama...

Naslonjena na dovrtak, Dana izgleda umorno. Nike se glasno smeje.

Dana: To što svirate je bez veze. Oboje ste neozbiljni.

Crtani film: ruke same skaču po klaviru, igraju po dirkama. Čuje se cika Nike. Dana prilazi klaviru i na „ruke iz crtaća“ spušta poklopac.

Nike: Odsekla si nam ruke!

Dana: Idemo. Moram večeras još da očistim biro i ordinaciju.

Nike: Ti si ljubomorna što ne znaš da sviraš!

Dana: Dosta si danas svirala.

Nike: Ništa ne umeš... Umeš samo da čistiš! Neću više da ti pomažem...

Klaus: Ne možeš dan i noć da radiš. I ne treba nju da vodiš da ti pomaže. (*Klausovo lice je crveno od uzbuđenja.*) Gde idete da čistite?

Nike: Svake noći čistimo biro i kafanu. I nekad kod doktora.

Dana (*glas joj drhti*): Ovog meseca ću ostaviti da ti platiš stanarinu i tvoje časove klavira!

Nike: Ja sam dete. Ja ne umem da platim...

Klaus: Šta Nike radi?

Dana: Ona ništa ne radi. Samo sedi i gleda...

Dana briznu u plač. Nike se oseti krivom.

Nike: Ja samo gledam... Stvarno... Sedim pored prozora i gledam reklame napolju kako svetle. A u kafani mi daju da jedem šta god hoću...

Dana spusti stvari na pod. Sela je u prvu stolicu i prekrila lice rukama. Plače i dalje bez glasa.

Klaus: Možete da stanujete ovde. Ima dovoljno mesta.

Nike (*prilazi Dani i skida joj ruke s lica*): Vidiš, on kaže da ima mesta...

Dana (*odmahuje rukom i kupi stvari sa poda*): Ima mesta, ali ima i Tereze Vinterfeld.

Klaus gleda za njima dok odlaze. Nike se okreće i hvata njegov pogled. Žao joj je Klausu, žao joj je i Dane. Zna da je pogrešila, ali ne zna šta je pogrešno uradila.

SCENA III

Sala za venčanje. Dana ima na sebi jednostavnu tamnoplavu haljinu sa sitnim belim cvetovima. U ruci drži i nekoliko belih ruža. Nema tašnu.

Nike je u beloj haljinici i belim lakovanim cipelama, nosi belu tašnicu u kojoj su dva prstena, za Klausa i Danu. Traži Klausov pogled, on joj se osmehuje. Obrazi su mu crveni i sitne kapi znoja izbile su mu po čelu. Na sebi ima tamno odelo, belu košulju i leptir-mašnu: liči na malo veću figuru mladoženje sa svadbene torte.

Nike mu uzvraća osmeh i još čvršće steže njegovu ruku. Lice Tereze Vinterfeld je bez izraza. Svedok je Jan Vinterfeld, koji je u poslednjem trenutku stigao iz Pariza. Jan namiguje Nike, dok pažljivo oslobađa Klausove prste iz njene ruke, vadi iz njene tašnice burme i pruža ih Klausu i Dani.

Izgleda da je samo Nike srećna na ovom venčanju. Dok Jan gura invalidska kolica, Nike pokušava ponovo da uhvati Klausovu ruku. Vlažna je i hladna; on joj lako stisnu prste, bio je to dobar znak. Nagla se do njegovog uva.

Nike: Sada kada smo se udali, sada mogu da se zovem Nike Vinterfeld?

On je gleda dugo, a onda klimnu glavom.

Nike: Jesi li čuo, Jan?

Jan: Jesam, kad Klaus nešto obeća, onda je to sigurna stvar!

NIKE VINTERFELD

Posle venčanja, preselili smo se konačno u malu kuću u dnu dvorišta. Čovek je mogao da se osloni na mog novog oca, Klaua Vinterfelda. Godinu dana kasnije, posle mnogih prepirki Klaua sa Terezom, Janove podrške iz Pariza i Daninog pristanka, postala sam, na jednom papiru Nike Vinterfeld, rođena 25. decembra. Majka Dana Božilova (ona svoje prezime nije htela da promeni). Umesto „otac nepoznat“ sada je stajalo „otac Klaus Vinterfeld“.

Velika kuća Tereze Vinterfeld bila je okrenuta prema ulici. Imala je ovalne ivice, što je odudaralo od pojave vlasnice koja je bila ćoškasta i nepristupačna, uvek u istom džemperu pokojnog sudije Vinterfelda, koji su već načeli moljci i ivice mu se istegle do kolena. Terasa su bile prekrivene belim markizama, i to je davalo utisak da tu žive prijatni, dobroćudni ljudi.

Dana i ja smo živele sa Klausom, u maloj kući koja je ležala skrivena između uvek zelenih borova i čempresa. Drveće nas je štitilo od pogleda stanara velike kuće. Nekoliko puta godišnje pravilo je Dani mnogo posla. Morala je da skuplja šišarke kad su padale na zemlju, a žuti polen se u proleće lepio za prozore i pod verande.

Koren jednog drveta podvukao je svoje žile ispod temelja kuće i jednoga dana je kroz klozetsku šolju uspeo da ugleda svetlost dana. Radovi su trajali nekoliko nedelja, mala kuća je ličila na gradilište, ali uljeza su odstranili. Drvo je ostalo osakaćeno. Polovina je počela da žuti i da se suši. Na kraju su morali da ga iseku; Tereza je bila nemilosrdna prema uljezima.

Te jeseni pošla sam u školu. Dobila sam i nove drugarice. Nedostajala mi je samo jedna: crnokosa devojčica sa desetog sprata solitera, koja se uvek smejala.

– I njena familija više ne živi u soliteru – tešila me je Dana. – Majka joj je dobila još jednog sina, sada ih je mnogo za stan u soliteru. Kupili su veliki stan, imam negde adresu, pa ćemo jedne nedelje da ih obiđemo.

To me je utešilo. Mora da je adresu posle izgubila jer ih više nije pominjala. Ja sam dugo sanjala devojčicu kako se smeje, ali ujutru kada bih se probudila, sve sam snove zaboravljala.

A jednoga dana sam zaboravila i nju.

MALA I VELIKA KAPIJA

Sa trinaest godina toliko sam se promenila da je to iznenadilo ne samo Danu i Klauza, nego i mene samu. Osoba koju sam videla u ogledalu nije bila Nike koju sam do juče znala. Preko noći sam se pretvorila u nešto novo.

Dobila sam čudan osmeh, širok, punih usana, a smejala sam se glasno, zvonko. Promena se dogodila još mnogo ranije, u vreme kada su mi ispali mlečni zubi, ali niko nije na to obratio pažnju. Umesto dečjih sitnih zuba izrasli su novi beli sa oštrim očnjacima i širokim sekutićima. Za takve zube i usta su morala da se promene, usne su se povećale, uglovi se izvili nagore trudeći se da sve zube prekriju.

Promene su se više osećale, nego što su mogle da se vide; menjala sam se spolja, ali još više iznutra.

Bilo mi je usko u grudima; nije bilo dovoljno mesta za srce i ostale organe, pa sam ponekad hvatala vazduh kao riba. Pogotovo mi je bilo tesno u maloj kući.

Jednoga jutra počela sam da ulazim u dvorište na veliku kapiju, rezervisanu samo za stanare velike kuće. Tereza me je gledala sa nevericom, ali nije ništa rekla. Terezin muž je rekao: Dobar dan. I posle tri dana umro.

Sahranili su ga tek posle dve nedelje jer patolog nije uspeo da utvrdi uzrok smrti. Svi unutrašnji organi bili su zdravi, bio je u najboljim godinama – pedeset – nije pio, ni pušio.

Poslednjeg jutra, kada sam odlazila u školu a on je kretao na posao, pošto mi je treći put rekao dobar dan, srušio se pred garažom dok je čekao da se vrata podignu. Lupio je glavom o beton, ispustio čudan zvuk sličan uzdahu olakšanja, pa umro.

Sahrana je bila velika. Stigao je i Jan iz Pariza. Pogledao me je kao da me prvi put vidi.

– Šta se dogodilo sa Nike?

Klaus je slegao ramenima.

– Možda sam pogrešila sa imenom... – rekla je Dana nesigurno.

Ja sam mislila da preteruju. Toliko uzbuđenja zbog mog osmeha. Možda sam ga ja oduvek imala, ali sam bila stidljiva i nisam se smejala.

Na sahrani Terezinog muža Jan me je sve vreme zamišljeno gledao. Tada sam prvi put primetila da je Dana mnogo oslabila, sve haljine bile su joj prevelike, više nije imala šta da obuče. Dala sam joj jednu svoju haljinu; i u njoj je izgledala izgubljeno.

– Jesi li bolesna? – čula sam Jana kako pita. Stajao je kraj Dane u kuhinji i pomagao joj oko spremanja večere.

– Ne znam – odgovorila je ravnodušno.

– Nike je porasla – rekao je Jan.

– Da, velika je.

– Šta se dogodilo?

– Nije više moja – rekla je posle duge pauze. – Nisam joj više potrebna.

– Tek joj je trinaest...

– Suviše brzo odrasta.

– Ona je još dete – usprotivio se Jan. – To ne znači ništa...

Dana se okrenula ka njemu i bespomoćno slegla ramenima.

– Htela sam da te zamolim da se brineš o njoj ako se meni nešto dogodi – kazala je.

– Naravno – rekao je Jan – naravno da ću da se brinem. Kuda se spremaš da ideš?

Dalje nisam čula jer su odlazili u pravcu senjaka, sasvim na kraju dvorišta. Bila je to bela kućica sa kupastim krovom i zidovima od kovanog gvožđa ofarbanim belim lakom. Napravljena je za Klauša, da bi po lepom vremenu mogao da sedi na svežem vazduhu, zaklonjen vinovom lozom koja je puzala i uvlačila se između ornamenata od metala. Tu sam u septembru brala grožđe za Klauša. Obično bih sedela pored njega i učila, čitala sam lekcije naglas, a on bi sklopljenih očiju slušao. Znala sam da je bio zadovoljan što ima udela u mom životu. Ponekad bi nešto i rekao.

Moja osećanja prema njemu bila su ambivalentna: brinula sam o njemu kao da je malo dete, a on je u isto vreme bio jedini čvrst oslonac u mom životu. Kakav haos. Klaus,